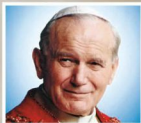

Jaroslav Šebek

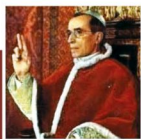
Edice Český ČAS

PAPEŽOVÉ

moderního věku

Třetí, rozšířené vydání

Papežové od Pia IX. po Lva XIV. a jejich vztah k českým zemím

Apoštolská exhortace se však týkala i dalších problémů, vztahujících se k významu rodiny v dnešním světě, výchově dětí, přípravě k manželství, rodinám v obtížných situacích a podobně. Věnovala se rovněž tématu přijetí homosexuálně orientovaných lidí v jejich rodinách a vyzývala k větší pastorační pozornosti a soucitu s těmi katolickými křesťany, kteří zažili po církevním sňatku rozchod s partnerem a rozhodli se žít v novém vztahu.

Svou snahou o otevřenost a co možná nejširší záběr partnerské problematiky se exhortace dotýkala věcí, které byly v církevních kruzích dlouho tabuizována a nekomunikovalo se o nich. To samozřejmě vedlo k velkým tenzím kolem její interpretace. V listopadu 2016 vyjádřili čtyři kardinálové, mimo jiné kolínský arcibiskup Joachim Meisner nebo známý církevní historik Walter Brandmüller (1929), v otevřeném dopise pochybnosti o slučitelnosti tezí v *Amoris laetitia* se stávající církevní doktrínou. Silná kritika pokračovala i nadále a ukazovala na pnutí v církevním spektru zejména v pohledu na možnost opětovného přijímání eucharistie lidmi, kteří po rozvodu našli nové vztahy. K oponentům údajně přílišné vstřícnosti papeže vůči těm, kterým z různých důvodů ztroskotalo manželství, patřili rovněž někteří bývalí zaměstnanci vatikánské kurie. Vůči těmto krokům papeže Františka se objevily kritické tóny i v českém církevním prostředí, což například dokumentuje fakt, že kardinál Duka napsal v roce 2015 příspěvek do publikace, vymezující se vůči papežově vstřícnosti směrem k možnosti přijímání eucharistie u rozvedených a opětovně sezdaných lidí.¹⁷⁴

Neshody mezi papežovým vnímáním církevní reality a mezi konzervativním pohledem lze registrovat i v dalších letech. Kon-

---

174 https://www.christnet.eu/clanky/5594/jedenact_kardinalu_hovori_o_manzelstvi_a_rodine.url, přístup 2. 7. 2025.

zervativní členové kardinálského sboru vystoupili například v roce 2023 s otázkami, které se zaměřovaly na další, z jejich pohledu sporné papežovy kroky. Ty se týkaly žehnání stejnopohlavním svazkům a dalších otázek rozdělujících názorové skupiny katolíků. Papeže oslovila skupina konzervativních kardinálů pomocí takzvaného *dubia*. Latinský termín označuje pochybnosti a je používán jako forma komunikace mezi vysokými představiteli církve a papežem, která má sloužit k vyjasnění církevních či duchovních otázek. Charakter položených otázek měl papeže vykreslit jako člověka, který se dostává do rozporu se základními liniemi církevního učení.¹⁷⁵ Papež však ve svých odpovědích, které se dotýkaly například výkladu Božího Zjevení, zdůrazňuje, že je potřeba vždy zohledňovat dobu, v níž se taková interpretace děje, stejně jako kontext a individuální posouzení.¹⁷⁶ Jeho snaha zasazovat církevní výklady do širších souvislostí a posuzovat je s ohledem na situaci, v níž se odehrávají, byla ostatně typická pro Františkova vyjádření i v jiných případech.

Z hlediska české katolické církve je zajímavé, že v souvislosti s odpovědí na otázky zmíněných kardinálů byla zveřejněna odezva na otázku emeritního pražského arcibiskupa, kardinála Dominika Duky. Ten zaslal v červenci 2023 jménem *České biskupské konference* otázku týkající se podávání eucharistie rozvedeným osobám žijícím v novém svazku. Reagoval tak na činnost plzeňského biskupa Tomáše Holuba, který v pastýřském listu z února 2023 vyjádřil velkou míru pochopení pro obtížnou situaci těchto lidí.

Papež během svého působení zřetelně vystupoval proti vlivu klerikalismu na církevní prostředí a označoval ho za jednu z mož-

---

175 <https://denikn.cz/1249149/papez-se-do-pasti-nechtyl-ukazal-barevny-svet-kardinalum-kteri-ho-vidi-cernobile/>, přístup 29. 6. 2025.

176 Seznam otázek a odpovědí viz <https://www.vaticannews.va/cs/papez/news/2023-10/papez-reaguje-na-dubia-peti-kardinalu.html>, přístup 29. 6. 2025.

ných brzd pastoračního působení církve. Jeho veřejný komunikační styl byl charakteristický blízkostí k obyčejným lidem, kterým chtěl sloužit. Naproti tomu kritizoval chování kněží, kteří se od věřících distancovali a považovali se za nadřazené. V počátcích jeho pontifikátu se asi nejkontrastněji ukázal styl Františkův na straně jedné a materiálně orientovaného církevního hodnostáře na straně druhé v kauze, která ovládla především německá média, ale vzbudila zájem i jinde ve světě. Šlo o případ Franze-Petera Tebartz van Elsta (1959), dnes už emeritního biskupa v Limburgu. Jak se ukázalo, náklady na rekonstrukci jeho rezidence neúměrně rostly z důvodu osobních zásahů samotného biskupa. Navíc se podle kritiků ukázalo, že peníze proudily do stavebních prací bez jakékoliv kontroly příslušných úřadů v diecézi. Biskup vysvětloval zvýšené náklady mimo jiné požadavky památkářů, což však jejich zástupci kategoricky odmítli. Symbolem rozhazovačnosti, který je skloňován snad ve všech komentářích, se stala koupelnová vana, pořízená za patnáct tisíc euro. Novináři se logicky ptali, jak může sloužit k výkonu biskupského úřadu či bohoslužbám. Vlna nesouhlasu se vzedmula především ve vlastní diecézi. Důvody k nespokojenosti je však třeba hledat hlouběji než jen v kritice hýření. Nejužší okruh spolupracovníků mu vyčítal autoritativní styl vedení, který se příliš neohlížel na názor druhých, což vedlo k prohlubování osobních antipatií mezi ním a některými duchovními. V březnu 2014 František rozhodl o tom, že by se do diecéze jako biskup již neměl vrátit. Následně pak Tebartz van Elst pracoval v různých postech v římské kurii a z veřejného působení se vytratil.

Papežova osobní skromnost, kterou vyžaduje i od druhých, vedla na jaře 2014 ke konfliktu i s vysoce postaveným mužem Vatikánu, kamerlengem a bývalým státním sekretářem Tarcisiem Bertone, který začal v nákladném stylu představovat své vatikánské podkrovní apartmá o rozloze několika stovek metrů čtverečních.

Papež prý marně na Bertoneho apeloval, aby přepychovou rekonstrukci zastavil. V jednom ze svých pravidelných ranních kázání v červnu 2014 František upozornil na zkaženost mocných a energicky odsoudil korupci, která je podle něj placena chudými. Ti se ocitají bez toho, co potřebují a na co mají právo. Omluvil se přitom i za korupční jednání duchovních, kteří opouštějí pastorační povinnosti, aby pečovali o svou moc nebo se obohatili.

Pro Františka nebyl klerikalismus pojmem, jak ho známe z politických diskusí 19. a 20. století, kdy vyjadřoval zejména angažování katolických kněží politice a obecně ve veřejném životě a byl zneužíván komunistickými režimy k útokům na katolickou církev. Papež spíše připomínal, že se jedná o dominanci kněží nad laiky v církvi. Není však prvním pontifikem, který varoval před takovým nebezpečím. Na závěr *Roku kněží* v červnu 2010 papež Benedikt XVI. v rozhovoru s duchovními poukázal na to, že „klerikalismus byl a zůstává pokušením pro kněze po celá staletí a také dnes.“¹⁷⁷

Františkova pozornost k tématu klerikalismu souvisela se širším kontextem jeho představ o církvi. Klerikalismus pro něj ztělesňoval nemocnou a sebestřednou církev, která se masivně brání obnově. Kněží totiž mají velmi často ve farnostech klíčové postavení a díky svému moci a vlivu, vycházejícím z kanonického práva, mohou mnoho věcí umožnit, ale stejně tak mohou mnoha dalším, často pozitivním věcem, o své vůli zabránit. Papež si však především přál, aby kněží byli v čele obnovené církve přítomni mezi lidmi jako mobilní „polní nemocnice“, což je obraz, který často

---

177 MÜLLER, Philip: *Franziskus' Kampf gegen den Klerikalismus: Narzissmus und Machtbestrebungen in der Kirche*, in: *Stimmen der Zeit* 143 (2018), 237-244. <https://www.herder.de/stz/hefte/archiv/143-2018/4-2018/franziskus-kampf-gegen-den-klerikalismus-narzissmus-und-machtbestrebungen-in-der-kirche/>, přístup 26. 6. 2025.

používal.¹⁷⁸ Jeho kritika klerikalismu tak zapadá do jeho konstrukce dvou rozdílných forem církevního působení: na jedné straně hlásající a vitální církev, která je nevyhnutelně nucena vycházet ze sebe sama k lidem na okraji, a na druhé straně egocentrická církev, která se točí jen kolem sebe.¹⁷⁹ V otevřeném dopise zveřejněném v roce 2023 papež František kněžím římské diecéze napsal, že klerikalismus je „nemoc, která způsobuje, že ztrácíme vzpomínku na křest, který jsme přijali,“ a vede k tomu, že kněží vykonávají autoritu „bez pokory, ale s odtažitým a povýšeným postojem.“¹⁸⁰

Prvním velkým programovým spisem, který si klade ambici určit nové směřování církve, je bezpochyby apoštolská exhortace *Evangelii gaudium*. Dokument vznikl v létě v Římě po jeho návratu ze *Světových dnů mládeže* a byl vydán v listopadu 2013 u příležitosti zakončení *Roku víry*. Pojednává mimo jiné o reformě církve v misijním slova smyslu. Církev je podle papeže povolána k tomu, aby vycházela ze sebe sama směrem k druhým lidem. „Každý křesťan a každá komunita bude rozlišovat, na jakou cestu je Pán volá. Všichni jsme však vyzváni, abychom přijali následující povolání: vyjít z vlastní pohodlnosti a mít odvahu jít na všechny periferie, které potřebují světlo evangelia,“ píše František, podle něhož je „důvěrnost církve s Ježíšem putující důvěrností.“ V tomto dokumentu zdůrazňuje rovněž potřebu „pastoračního obrácení (konverze)“, tedy nutnost přejít od statického a administrativního chápání pastorační práce k misionářskému pojetí.

Snahu o misionářské obrácení církve potvrdil jako prioritu papežovy činnosti také státní sekretář Pietro Parolin v jednom z prvních rozhovorů pro *Radio Vaticana*. Podle něj se musí tato změna

---

178 Tamtéž.

179 Tamtéž.

180 <https://www.usccb.org/news/2025/clericalism-was-chief-target-pope-francis-teaching>, přístup 26. 6. 2025.

uvažování projevit i uvnitř mocenských grémií Vatikánu a v jeho diplomacii. František vybízí k dialogu se státy, se společnostmi, s lidmi jinak věřícími... V rámci pojednání o vztazích s islámem vyzývá většinově muslimské země k podpoře náboženské svobody pro křesťany – tak jako se muslimským věřícím dostává svobody a tolerance v zemích, které se stále hlásí ke křesťanské tradici. Poučen rozruchem vyvolaným výše zmíněnou řezenskou přednáškou papeže Benedikta XVI. z roku 2006, František tvrdí, že autentický islám násilí nezná, což je ovšem na druhou stranu příliš zjednodušující tvrzení.¹⁸¹

V apoštolské exhortaci *Evangelii gaudium* v podstatě dále rozvíjí své úvahy, které předestřel před kardinály již v přípravných setkáních (generálních kongregacích) před konkláve v březnu 2013, když řekl, že církev je nemocná, protože je vztažená jen na sebe samu. Má-li se uzdravit, musí se obrátit nikoli k sobě samé, ale k periferii: k nejchudším, ne-křesťanům a také k těm, kteří jsou v církvi, ale cítí se odmítnuti normativní církevní dikcí: lidé hřešící, rozvedení, homosexuálové apod.¹⁸² Argentinský papež v této své první apoštolské exhortaci vysvětlil, že „přílišná centralizace spíše komplikuje život církve a její misijní působení, než aby byla užitečná,“ a velmi brzy znásobil iniciativy směřující ke kolegiálnějšímu rozhodování v církvi. Jak jsem již zmiňoval, usiloval o to, aby církev byla více misionářská a méně klerikální. Podobu církve jako byrokratické organizace, podléhající světské logice moci, je podle papeže třeba transformovat do podoby sítě vzájemné komunikace, kooperace a kompatibility.¹⁸³

---

181 <http://www.katyd.cz/clanky/prilohy/perspektivy/vstoupit-do-reky-radosti.html>. Přístup 20. 5. 2014

182 *Návrat církve na cestu evangelia*. In: Univerzum, 24 (2014), č. 2, s. 36.

183 <https://www.vaticannews.va/cs/cirkev/news/2024-05/synoda-fararu-tomas-halik-treti-den.html>, přístup 11. 6. 2025.

Jedním z největších odkazů papeže Františka byl bezpochyby jeho důraz na synodální pojetí církve, což je i téma, které může být po jeho smrti dále rozpracováno. V duchu synodálního pojetí by měla být církev místem otevřeného dialogu, kde se hledá pravda v lásce, byť to znamená složité debaty o těžkých tématech, která věřící názorově rozdělují.

Již po svém zvolení papež vyzýval při mnoha příležitostech k realizaci dialogu uvnitř církve. Pro církev je nutné provést sebereflexi, uznat chyby a projít proměnou, jak po tom volal těsně před svou smrtí Carlo Maria kardinál Martini (1927-2012), známý svou citlivostí k problémům uvnitř církve. Na samém sklonku života poskytl rozhovor pro italský deník *Corriere della Sera*, který vyšel až těsně po jeho skonu. Upozorňoval na to, že církev je příliš ustrašená a přehnaně úzkostlivá a soustřeďuje se hlavně na své vnitřní problémy. V důsledku toho nehledá odpovědi na otázky, které lidi skutečně pálí, a neumí se jasně postavit k výzvám doby. V posledním interview, tedy jakémisi duchovním testamentu, pronesl burcující slova o tom, že aktuální podoba církve zůstala dvě stě let zpátky. Podle něho je příliš byrokratizovaná a ztrácí kontakt s lidmi: „Naše kostely jsou obrovské a prázdné, naše rituály a liturgické oblečení jsou pompézní,“ prohlásil těsně před smrtí. Cestu viděl v návratu k solidnímu duchovnímu fundamentu víry a k opravdové otevřenosti vůči světu. Martini nechtěl obehnat církev vysokými hradbami, ale přál si, aby se stala symbolickým „domem ze skla“ a partnerem k dialogu s okolním světem.

Papež František hovořil v létě 2013 s Antoniem Spadarem (1966) z jezuitského periodika *Civiltà Cattolica* na podobné téma, když se vyjadřoval k charakteru církve. V rozhovoru připomněl, že církev by se neměla uzavírat do malicherných sporů, ale má se snažit být nablízku obyčejným lidem a sdílet jejich obavy, starosti i naděje: „Vidím jasně, že církev dnes nejvíce potřebuje schopnost ošetřo-

vat zranění a rozehrívát srdce věřících, tedy schopnost přiblížení a spríznění. Vidím církve jako polní nemocnici po bitvě. Nemá smysl ptát se těžce zraněného, zda má zvýšenou hladinu cholesterolu či cukru! Je třeba léčit jeho rány. Potom můžeme mluvit o všem ostatním. Hojit zranění, hojit rány... A je třeba začít zdola.“¹⁸⁴

Poprvé v tomto rozhovoru zevrubně otevřel téma synodality v církvi. Rozpracovával je pak na podzim 2015, když prohlásil, že je to jeden z hlavních odkazů jednání II. vatikánského koncilu.¹⁸⁵ Synodální proces, tedy *Synoda o synodalitě*, byl oficiálně zahájen v říjnu 2021 a jeho výsledkem byl mimo jiné vznik synodálních skupinek v jednotlivých místních církvích, samozřejmě včetně té české, které měly ve vzájemných diskusích identifikovat témata a problémy, o nichž se mělo jednat na vyšších úrovních. Během diecézní fáze od října 2021 do srpna 2022 se tak mohlo co nejlépe věřících po celém světě vyjádřit k tomu, jaké palčivé problémy uvnitř církve a v její komunikaci vnímají.

V evropských církvích se debata o synodalitě nejvíce rozvinula v Německu, kde vedla k velmi progresivním úvahám o podobě diskuze uvnitř církevních kruhů. S tím se však zcela neztotožnilo církevní vedení v Římě. Jak proto poukazují zejména němečtí autoři, kritičtí vůči římským zásahům, František podle jejich názoru nepovažoval biskupskou synodu za místo k diskuzi o otázkách nauky a disciplíny. Papež podle nich raději o těchto záležitostech hovoří sám a mimo synodu.¹⁸⁶

Okruhy vygenerovaných problémů pak byly diskutovány na jednotlivých světadílech a tato fáze byla označena jako kontinentální. O evropských specifikách synodálního procesu se diskutovalo

---

184 <http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=18878> přístup 8. 6. 2025.

185 https://www.vatican.va/content/francesco/de/speeches/2015/october/documents/papa-francesco_20151017_50-anniversario-sinodo.html, přístup 9. 6. 2025.

186 <https://www.herder.de/communio/theologie/der-papst-setzt-auf-beratung-aber-nicht-immer-die-grenzen-der-synodalitaet/>, přístup 8. 6. 2025.

v únoru 2023 v Praze, kde mimo jiné vystoupila do popředí potřeba misijního úsilí církve, stejně jako potřeba lepší vnitřní formace a snaha dovést k realizaci myšlenky *II. vatikánského koncilu*, které zůstaly nedotaženy. Generální celosvětové shromáždění se konalo ve dvou fázích na podzim 2023 a 2024 v Římě, přičemž na druhém zasedání – 26. října 2024 – byl schválen také závěrečný dokument. Ten ovšem zklamal naděje těch, kteří doufali, že proběhnou razantnější změny v hojně debatovaných sférách, jako je například kněžské svěcení žen, ačkoli zde zůstává otevřená možnost pro přijetí nižšího, tedy jáhenského svěcení. Odsunuta byla podobným způsobem i řada dalších rozhodnutí v problematických bodech.¹⁸⁷

Zahájení synodálního procesu bylo ze strany zastánců dokumentu vnímáno jako způsob, jak dát impuls církevnímu prostředí k něčemu podobnému, jako byl koncil, a podnět k tomu, aby mohlo dojít k posílení dialogického fungování církve.¹⁸⁸ Idea synodality v podstatě shrnuje Františkovy záměry v rámci toho, co chtěl přinést jako svůj přínos do vnitrocírkevního života. Bylo to v duchu, který sám charakterizoval jako reformu postoje. Podle něj „především biskupové musí být schopni trpělivě podporovat kroky Pána u jeho lidu, aby nikdo nezůstával pozadu, ale doprovázel lid, stádo, které má čich na nalézání nových cest. Nejen církev, která vítá, přijímá a nechává otevřené dveře, nýbrž i církev, která hledá a nachází nové cesty, dokáže vyjít sama ze sebe.“¹⁸⁹

Stejně jako mnohé kroky papeže Františka, tak i proces synodality budil velké spory mezi progresivním a konzervativním kříd-

---

187 <https://www.katholisch.de/artikel/57093-weltsynoden-schlussdokument-lichtblicke-aber-revolution-bleibt-aus>, přístup 23. 6. 2025.

188 K tématu srovnání synodality a koncilu srv. například MIKULÁŠEK, Josef: *Synoda o synodalitě (2021–2024) jako „inkognito“ koncil?: Několik poznámek ke knize Christopa Theobalda*, in: *Studia Theologica* 2024, 26, č. 3, s. 191–209.

189 PAPEŽ FRANTIŠEK: *Naděje. Autobiografie*. Praha 2025, s. 187.

lem v církvi. Po jeho smrti se ukáže, zdali bude v církevních kruzích nadále pokračovat vůle ke změně stylu komunikace, aby se nevedla pouze z autoritativně-mocenského hlediska a klerikálních pozic, ale v duchu porozumění různým názorům uvnitř církve a společného hledání konsenzuálního výsledku.

Velkou pozornost věnoval i jazyku, kterým bude hlásáno církevní poselství. Zmíněná exhortace *Evangelii gaudium* obsahovala například celou řadu praktických doporučení, jak si připravit kázání. Potvrdil v ní, že jednu z hlavních rolí hraje v jeho programu boj proti sociálním nerovnostem a chudobě. Velmi ostře se vymezil proti tzv. špinavým penězům: „Jednou byl jeden církevní hodnostář obviněn z toho, že přijal peníze pocházející z obchodu s drogami, a on se bránil, že ty peníze použil na dobrou věc a neptal se, odkud jsou. To je špatně. Peníze poskvrněné krví nelze přijmout.“¹⁹⁰

Díky papežovým akcentům by mohli jednu z možných alternativ, zmírňujících konfliktní potenciál skrytý v rostoucím sociálním pnutí, jež se projevuje viditelně i v Evropě, představovat v daleko větší míře i křesťané. Polemickou reakci vyvolaly výroky typu „peníze musí sloužit, a ne vládnout“ či „ekonomika vyloučení a nerovnosti zabíjí“. Rozhlasový moderátor Rush Limbaugh (1951), jeden z hlavních mluvčích americké konzervativní pravice, ho za to nazval marxistou a pokrytcem a dal najevo, že by se v podstatě neměl do politiky míchat. Papež vzápětí reagoval na tuto kritiku v obsáhlém rozhovoru pro italský deník *La Stampa*, kde se mimo jiné distancoval od marxismu a označil ho za chybnou ideologii. Co však podle něj ultrakonzervativní kruhy označují za „ryzí marxismus“, jsou podle něj jen důsledně uplatňované linie církevní sociální nauky. Jak dále řekl v interview, které vedl známý znalec va-

---

190 BERGOGLIO, Jorge Maria – SKORKA, Abraham: *Papež František o rodině, víře a úloze církve ve 21. století. O nebi a zemi*. Praha-Litomyšl 2013, s. 134.

tikánského zákulisí Andrea Torielli, chtěl polemizovat především se zásadami tzv. *trickle-down teorie*, která sice slibuje, že z bohatnutí horních deseti tisíc budou postupně profitovat i chudší vrstvy, ale v praxi k tomu podle papeže nikdy nedojde.¹⁹¹

V prvních veřejných vystoupeních se papež v duchu svého programu soucitu s lidmi na okraji a různými způsoby strádajícími věnoval také tématu milosrdenství jako jednoho z klíčových aspektů pro rozvoj i uzdravování mezilidských vztahů. Za účelem jeho prohloubení svolal do Říma mimořádný *Svatý rok*, který proběhl od prosince 2015 do listopadu 2016. Další jubilejní rok, tentokrát řádný a věnovaný tématu naděje, svolal na období od Vánoc 2024 do 6. ledna 2026.

Jedním z hlavních požadavků kardinálského kolegia po odstoupení papeže Benedikta XVI. bylo radikální provedení reformy v římské kurii.¹⁹² Františka můžeme s odstupem 12 let poté nazvat reformátorem, který podnikl některé důležité kroky ke změně mentality v rámci katolické církve i jejích nejvyšších míst. Vedle toho, že se pokoušel o větší transparentnost v systému vatikánských finančních institucí, formuloval v prosinci 2014, během vánočního zamyšlení pro členy kurie, patnáct bodů, které označil za nemoci. Mezi nimi byl přílišný aktivismus, byrokratické pojetí práce, oslabování duchovních vztahů a mentální „z kamenění“, absence sebekritiky a sebereflexe činnosti, přepjaté plánování a funkcionářství, špatná koordinace, hašteřivost a prázdná slova, ztráta kontaktu s realitou a s konkrétními lidmi, reptání a drby, zbožšťování představených, lhostejnost vůči druhým, nemoc hromadění

---

191 <https://www.theguardian.com/world/2013/dec/15/pope-francis-defends-criticism-of-capitalism-not-marxist>, přístup 24. 6. 2025.

192 IVEREIGH, Austen: Zraněný pastýř. Papež František a jeho zápas o obrácení katolické církve. Praha-Kroměříž 2022, s. 68.

či nemoc uzavřených kroužků.¹⁹³ Tento katalog „nemoci“ se staly bezpochyby případnou papežskou reflexí nejen pro římskou kurii, ale pro další církevní instituce, které se pak kvůli nim stávaly jen autoritářskou, mocenskou a byrokratickou strukturou.

Za účelem kuriální reformy se obklopil malou kolegiální pracovní skupinou kardinálů z celého světa, která připravovala podklady pro provedení změn na institucionální bázi. Zásah do struktur římské kurie představoval pravděpodobně jeden z nejsložitějších a nejdelsích projektů v celém pontifikátu papeže Františka. Devět let po své oficiální inauguraci, 19. března 2022, vydal konstituci *Praedicate Evangelium*, na jejímž základě se vytvořil nový řád pro vedení a administrativní aparát. Stanovil novou organizaci vatikánských úřadů a pravidla pro jejich fungování i obsazování. A to s cílem vylepšit fungování struktury, podpořit transparentnost, změnit mentalitu a přispět k efektivnějšímu rozhodování. Nejvyšší úřady v kurii nemusí již řídit jen kardinálové a biskupové, ale také laici. Změna přinesla také určité posílení role žen v rozhodujících církevních grémiích. Jedním z konkrétních výsledků bylo jmenování první ženy, řeholnice Simony Brambilly (1965), do čela jednoho z kuriálních orgánů, *Dikasteria pro společnosti zasvěceného života a společnosti apoštolského života*, k čemuž došlo v lednu 2025, jen tři měsíce před papežovou smrtí. Jako historické bylo již předtím vnímáno jmenování první ředitelky *Vatikánských muzeí*, kterou se stala v roce 2016 italská historička umění Barbara Jatta (1962). Od zahájení pontifikátu se procento žen, které jsou zaměstnány ve Vatikánu, zvýšilo z 19 % na 23,4 %.¹⁹⁴ Přáním zastánců větší participace žen ve vedoucích grémiích katolické církvě

---

193 https://www.christnet.eu/clanky/5426/22_12_2014_papezuv_katalog_kuriálních_nemoci_ke_společnému_zpytování_svedomi.url, přístup 21. 5. 2025.

194 <https://www.documentazione.info/donne-in-posizioni-di-responsabilita-in-vaticano>, přístup 29. 6. 2025.

ve by určitě bylo, aby jejich zastoupení mělo i nadále vzestupnou úroveň a představovalo systémovější kroky, nikoli jen obsazování jednotlivých postů ve vatikánské správě.

V souladu s pontifikátem Benedikta XVI. chtěl papež František vést „totální boj“ proti mimořádně bolestnému problému, a to sexuálnímu zneužívání nezletilých a zranitelných osob v církvi. Rok po svém zvolení zřídil komisi, jejímž úkolem bylo navrhnout nejvhodnější iniciativy, které by zajistily, aby se „zločiny, jako ty, k nimž došlo, už nikdy neopakovaly.“ Jako přelomový se v tomto směru ukázal rok 2018, když papež František přijel v lednu na návštěvu do Chile, kde se mimo jiné zastal jednoho z duchovních, který byl obviněn z toho, že kryl sexuální zločiny. Prohlásil, že všechno jsou jen pomluvy. Proti Františkovi vyjádření se však zvedla v této jihoamerické zemi vlna nesouhlasu, a tak nakonec uznal svou chybu a omluvil se.¹⁹⁵

Uvědomil si na tomto případě i možnost zkorumpovaného jednání biskupů při krytí případů sexuálního zneužívání ze strany církevních představitelů. Proto svolal do Říma setkání celého chilského episkopátu, v jehož rámci prohlásil, že došlo ke kolektivnímu selhání při řešení případů zneužívání v církevním prostředí, a v důsledku toho ztratila katolická církev na důvěryhodnosti. Na základě jeho kritiky došlo k bezprecedentnímu kroku, když všech 34 chilských biskupů nabídlo svou rezignaci, přičemž část byla přijata. V této době se také proti papeži vymezil konzervativně profilovaný italský biskup a vatikánský nuncius, mimo jiné i ve Spojených státech, Carlo Maria Viganò (1941). Ten zveřejnil v roce 2018 dopis, v němž papeže a další vysoké představitele katolické církve nařkl z toho, že léta věděli o tom, že se americký kardi-

---

195 <https://www.dw.com/de/papst-franziskus-entschuldigt-sich-f%C3%BCr-umgang-mit-missbrauchsfall/a-43351033>, přístup 12. 6. 2025.

nál Theodore McCarrick (1930-2025), washingtonský arcibiskup v letech 2001-2006, dopouští sexuálního obtěžování mladých kněží a seminaristů. Podle Viganu s tím ale církevní hodnostáři nic nedělali. Vatikán obvinění z toho, že McCarrickovo chování kryl, odmítl.¹⁹⁶ Papež však přijal v létě 2018 McCarrickovu rezignaci z kardinálského kolegia, a ten byl v roce 2019 propuštěn z duchovního stavu. Viganò, který se stavěl nepřiliš kladně k výsledkům *II. vatikánského koncilu*, soustavně kriticky napadal papeže Františka i za jeho údajné progresivní věroučné přístupy a v roce 2024 byl nakonec z katolické církve exkomunikován.

Další z kardinálů, jehož jen několik dní před smrtí postihly církevní tresty za skutky sexuálního obtěžování, byl polský kardinál Henryk Gulbinowicz (1923-2020), emeritní vratislavský arcibiskup. Australský kardinál George Pell (1941-2023), který stál pět let (2014-19) v čele vatikánského *Sekretariátu pro ekonomiku*, byl dokonce po vznesených obviněních z pohlavního zneužívání uvězněn, ale po odvolání k australskému Nejvyššímu soudu byl rozsudek zrušen a Pell byl z vězení propuštěn s tím, že se nepodařilo prokázat, že ke skutku došlo.

Přelomovou událostí v rámci církevního vyrovnávání se s případy sexuálního napadání a zneužívání byl summit předsedů biskupských konferencí v únoru 2019 v Římě, který se věnoval problematice sexuálního zneužívání nezletilých členy kléru. Papež vyzval k rozhodnému boji proti tomuto zlu a vyzval k vypracování jednotných směrnic, aby byly jednak případy vyšetřeny a jednak aby se jim předcházelo.¹⁹⁷ Rozhodně však odmítl možnost dobrovolného celibátu, které jako řešení a prevenci před sexuálním nási-

---

196 https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/zatvrzely-kritik-papeze-arcibiskup-vigano-byl-odsouzen-za-schizma-a_2407051549_cen, přístup 26. 6. 2025.

197 <https://www.vaticannews.va/en/pope/news/2019-02/pope-francis-address-conclusion-protection-minors-abuse-vatiab.html>, přístup 11. 6. 2025.

lím ze strany kněží požadovaly některé církevní skupiny. V květnu 2019 vydal dekret, který přikázal kněžím i řeholníkům okamžitě nahlásit církevnímu představenému nebo přímo Vatikánu sexuální zneužívání jak dětí, tak dospělých, či jeho krytí.¹⁹⁸ Jeho platnost byla pak dále prodloužena a v roce 2023 rozšířena také na laické pracovníky v církevních strukturách.

Jedním z kroků ke zlepšení postupu vyšetřování sexuálních zločinů v církevních institucích bylo pak v prosinci 2019 zrušení papežského tajemství, které zavazovalo k vysokému stupni důvěrnosti při vyšetřování mravnostních deliktů. Aplikace tohoto papežského tajemství byla totiž často kritizována jako způsob, jímž církev pomáhá chránit pachatele sexuálního násilí, umlčovat oběti a zatajovat potřebné informace před vyšetřujícími orgány. Charles Scicluna (1959), maltský arcibiskup a nejzkušenější vatikánský vyšetřovatel sexuálního zneužívání, označil tento krok za „epochální rozhodnutí, které odstraňuje překážky a zábrany“ při rozkrývání těchto případů.¹⁹⁹

Velký potenciál konfliktů mezi papežem a jeho konzervativními oponenty představovaly také záležitosti liturgie. Ikonickými se staly snímky, na kterých myl při obřadech Zeleného čtvrtku nohy ženám.²⁰⁰ Tím samozřejmě rozpoutal velkou debatu a proti jeho postupům se zvedla vlna konzervativní kritiky.

Papež František se vymezil i vůči těm, kteří protestovali proti liturgickým reformám *Druhého vatikánského koncilu*. Uvědomoval si, že používání starších obřadů prohlubuje rozdělení v církvi,

---

198 <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/svedomi-nestaci-papez-vydal-dekret-ktery-duchovnim-narizuje-okamzite-hlasit-sexualni-zneuzivani-65424>, přístup 11. 6. 2025.

199 Informace o zrušení papežského tajemství ve zpravodajství BBC 17. 12. 2019, <https://www.bbc.com/news/world-europe-50824842>, přístup 28. 5. 2025.

200 IVEREIGH, Austen: *Zraněný pastýř. Papež František a jeho zápas o obrácení katolické církve*. Praha-Kroměříž 2022, s. 96-97.

a snažil se je z tohoto důvodu spíše omezit. Ve svém motu proprio *Traditionis custodes* (Strážci tradice) z července 2021 omezil možnosti slavení mše podle misálu (bohoslužebných knih) papeže Jana XXIII. (tzv. tridentská mše), které jsou jedním z identifikačních znaků tradicionalistického vnímání církve. Příznivci těchto snah pak někdy přihlášením se k této formě liturgie i k latině jako bohoslužebnému jazyku dávají najevo nesouhlas s liberálnější a otevřenější podobou církve. Papež zde zdůraznil své základní přesvědčení, že liturgické reformy *Druhého vatikánského koncilu* nebyly přerušením tradice, ale jejím věrným pokračováním.²⁰¹ Současně prohlásil, že není zdravé, aby se z liturgie stala ideologie.²⁰²

Velký rozruch vyvolaly jeho snahy o zahrnutí osob stejného pohlaví do církevního žehnání, když *Dikasterium pro nauku víry* vydalo v závěru roku 2023 doktrinální deklaraci *Fiducia supplicans*. Papež na druhou stranu připomněl, že požehnaní neznamená církevní uznání homosexuálního svazku a nemění se ani tradiční církevní nauka o manželství. Navzdory těmto ujištěním se proti dokumentu kriticky vyslovily některé biskupské konference, přičemž velká část z nich byla z Afriky, kde je v některých zemích ještě homosexualita trestána smrtí. Jde například o Ugandu, kde se více než třetina obyvatel hlásí ke katolické víře.

Vzhledem k přetrvávajícím vnitrocírkevním napětím se raději nesnažil některé kontroverzní kroky v církevní věrouce ani realizovat. To se například ukázalo v konečném znění dokumentu *Querida Amazonia* (Milovaná Amazonie), který reagoval na pastorační problémy v tomto regionu. S velkým zájmem bylo očekáváno, zdali pa-

---

201 https://www.commonwealmagazine.org/franciss-liturgical-legacy?fbclid=IwY2xjawKgBpRleHRuA2FlbQlXMQBicmlkETFpYl dpQWZ2UjQ3MWQ4UIR1AR4W2DQkP22mxsDzy4aRBd0plqy_3u02KW75lcl1gAZgVbtMtt6nnp7dCID7jQ_aem_ovu2FPFtu32OEFeqdcXdiw, přístup 25. 5. 2025.

202 PAPEŽ FRANTIŠEK: *Naděje. Autobiografie*. Praha 2025, s. 217.

pež prolomí staletá tabu a kvůli nedostatku kněží v rozlehlých končinách Amazonského pralesa neschválí možnost svěcení ženatých mužů. V exhortaci k Amazonii se však zaměřil zejména na ekonomické a ekologické otázky, jež jsou ostatně také velkou konfliktní rozbuškou, a to nejen v tomto regionu. Vyzval k omezení těžařských projektů v Amazonském pralesu a kladl důraz na to, aby Západ přehodnotil své konzumní zvyky a přemýšlel více o tom, jaký dopad mají na životní prostředí. Dal znovu najevo, že starost o přírodu není jen tématem tzv. „nové levice“ nebo prosazováním politických témat *Green Dealu*, ale i bytostně konzervativní agendou.

Další zajímavou exhortací, výrazně teologicky a duchovně zaměřenou, je dokument *Gaudete et exsultate*, která se zabývá problematikou svatosti v dnešní době. Papež František prohlásil za svaté 942 osob, v čemž je ovšem řada kolektivních svatořečení typu mučedníků z jihoitalského Otranta. Ti byli podle legend uctíváni jako oběti osmanského vpádu do města v roce 1480 a o jejich kanonizaci rozhodl již papež Benedikt XVI. ještě před svou rezignací. Současně papež schválil 1541 blahořečení, z nichž některá byla rovněž kolektivního charakteru a týkala se mučedníků z různých dob pronásledování církve, především však z 20. století. František pokračoval v beatifikacích kněží a dalších církevních osob zavražděných v době španělské občanské války, které zahájil Jan Pavel II. v 90. letech. Často se jednalo o případy zavražděných věřících, označované jako *in odium fidei* (v nenávisti k víře). Pozornost poutalo blahořečení a pak svatořečení salvadorského arcibiskupa Óscara Romera (1917-1980), kterého během mše zastřelili najatí vrazi, protože během zuřící občanské války kriticky vystupoval proti vládnoucí vojenské juntě, která brutálně likvidovala své ideové odpůrce.

Navzdory věku i zdravotnímu stavu se odvážně vydával na náročné cesty mimo Itálii. Za svůj pontifikát navštívil 66 zemí při

47 zahraničních cestách. Svou pozornost věnoval zejména zemím, které jsou nějakým způsobem na periferii zájmu a kde často nežijí ani příliš početné katolické komunity. Typickým příkladem je například cesta do Mongolska, kde se katolické víře hlásí ani ne dvě tisícovky lidí a kam přijel papež poprvé v historii. Cílem takové návštěvy bylo často jen povzbuzení minoritních katolických skupin a snaha být i takovým společenstvím nablízku.²⁰³

Jako první papež navštívil v březnu 2021 také Irák. Jeho přítomnost v této neklidné zemi v sobě mimo jiné obsahovala záměr přitáhnout globální pozornost k osudu východních církví, působících v regionu, jejichž věřící jsou vystaveni útokům ze strany islamistů. V zemích, jako je právě Irák, kde se setkává několik kulturních a náboženských vlivů, varoval před projevy náboženského extremismu, fanatismu a nesnášenlivosti. Vymezoval se rovněž proti ideologické kolonizaci, tedy proti plnému podřízení se těm kulturním vlivům, které nerespektují historickou, ideovou či kulturní svébytnost daných regionů. Tento pojem však rozvíjel i směrem do historie, když například po cestě do Kanady v létě 2022 kritizoval způsob nadřazeného nahlížení některých katolických teologů na domorodé obyvatelstvo.²⁰⁴

Jeho cesty však samozřejmě směřovaly i do zemí, které jsou důležitými světovými hráči. V roce 2015 navštívil Spojené státy americké a při té příležitosti se setkal s tehdejší americkým prezidentem Barackem Obamou (jednalo se o třetí setkání papeže s nejvyšším americkým představitelem v Bílém domě od historické schůzky papeže Jana Pavla II. a Jimmyho Cartera /1924-2024/ v roce 1979) a vystoupil jako první hlava katolické církve s projevem na společném zasedání Kongresu.

---

203 Informace o papežově návštěvě německou televizí ARD <https://www.tagesschau.de/ausland/asien/papst-mongolei-108.html>, přístup 30. 6. 2025.

204 https://www.cirkev.cz/frantisek-pri-letecke-tiskovce-proti-puvodnim-obyvatelum-dochazelo-ke-genocide_11765, přístup 2. 7. 2025.

Asi nejvíce lidí navštívilo jeho mši v lednu 2015 na Filipínách, kdy navzdory silnému lijáku vyslechlo jeho poselství kolem 6 milionů lidí. Papež filipínský pobyt věnoval chudým, odsoudil korupci, která připravuje lidi o důstojný život, a sešel se s dětmi a mladými lidmi, kteří jsou nuceni žít na ulici a jsou vystaveni násilí pouličních gangů, překupníkům s drogami a obchodníkům s lidmi. I v dalších projevech opakoval jeden ze základních prvků svého programu, a to kritiku současné ekonomiky, která podle něj přispívá k vytváření nerovnoměrného rozdělování přírodních zdrojů, a tím pádem i k sociální nespravedlnosti.

Navzdory velkým zdravotním obtížím uskutečnil v září 2024 velkou pouť, při níž navštívil několik zemí v jihovýchodní Asii. Poslední dvě cesty pak vedly do Evropy. Jednak navštívil na konci září 2024 Belgie a Lucembursko, kde se mimo jiné opět věnoval otázkám sexuálního zneužívání v církvi a násilným adopcím dětí svobodných matek v církevních sociálních zařízeních, a jednak 15. prosince 2024 jako první papež v dějinách navštívil ostrov Korsiku, aby diskutoval o pastoračních výzvách středomořské oblasti. Francouzský prezident Macron ho zval i na slavnostní otevření pařížské katedrály Notre Dame, zrekonstruované po ničivém požáru z dubna 2019, dne 7. prosince 2024, ale papež dal přednost návštěvě Korsiky.

Na rok 2025 uvažoval o možné cestě do Turecka v souvislosti s 1700. výročím konání Prvního nikajského koncilu, který stvrdil křesťanské vyznání víry. Vzhledem ke zdravotním potížím se již neuskutečnila. K nerealizovaným setkáním, o něž by býval stál, patřilo i setkání s čínským prezidentem, o němž se hypoteticky uvažovalo při pontifikově cestě do Spojených států v roce 2015.²⁰⁵

Vzhledem k tomu, že pocházel z rodiny, která přišla v rámci do jižní Ameriky z jiné země (konkrétně z Itálie), věnoval velkou pozornost

---

205 TORNIELLI, Andrea: *S Františkem na cestách*. Bratislava 2017, s. 162-163.

problematicke migrace, která začala být jednou z hlavních společenských a politických výzev. A to především od migrační krize v roce 2015, kdy se jednou z klíčových součástí politické agendy ve většině evropských zemí i Spojených státech stává boj proti nelegální migraci. Často vyzýval k přístupu, který by byl založen na spravedlnosti, bratrství a solidaritě. Podle papeže by bylo potřebné usnadnit azyl lidem, kteří prchají před násilím, válkou, pronásledováním a přírodními katastrofami. Upozorňoval i na kriminální rozměr migrace, když požadoval potrestání převaděčů, kteří byli v jeho očích zločinci, protože pro svůj byznys bez slitování využívají nesnází jiných lidí. Za svůj otevřený přístup k migrantům ovšem čelil papež i silné kritice vzhledem k sociálním, kulturním i bezpečnostním problémům, které migrační vlna přinášela. Proto zdůrazňoval, že migranti musí dodržovat zákony a tradice přijímacích zemí.²⁰⁶

Velké množství kolizního potencialu v papežově pontifikátu představoval právě jeho politický styl. Charakterem Františkovy politiky bylo vyjadřovat se k veřejným záležitostem s duchovním přesahem, který se snaží nabídnout další aspekty křesťanské věrouky jako milosrdenství, princip bratrství a solidarity se slabšími. Může tak být nikoli straníkem jedné politické pozice, ale mediátorem pro širší společenskou shodu.

V kolektivní paměti zůstal bezpochyby zachován moment, kdy papež sloužil bohoslužebný rituál k ukončení pandemie na jaře 2020. Silné emoce tehdy vzbudily obrazy, kdy papež šel 27. března 2020 po deštěm zmáčeném a liduprázdném Svatopetrském náměstí, aby se modlil za uzdravení světa, zasaženém koronavirem.

K úspěšným projektům se řadila i jeho snaha po otupení napětí mezi Spojenými státy a Kubou, kam z tohoto důvodu zaví-

---

206 <https://www.e15.cz/zahranicni/papez-migranti-musi-dodrzovat-zakony-prijimacich-zemi-1261214>, přístup 30. 6. 2025.

tal v září 2015 (předtím navštívili ostrovní stát i jeho předchůdci Jan Pavel II. v roce 1998 a Benedikt XVI. v roce 2012). V červenci 2015 byly v době prezidenta Obamy obnoveny diplomatické vztahy, přerušené v roce 1961. V následujících letech se však kubánsko-americké vztahy znovu zhoršily, což doprovází zvýšená perzekuce kubánského režimu vůči politickým odpůrcům. Františkovi se však vůbec nedařilo zprostředkovat jednání mezi vládnoucím levicovým autoritářským establishmentem a mezi politickou opozicí, usilující o demokratizaci poměrů ve Venezuele.

Výrazným způsobem zasáhla do globální politiky ruská agrese proti Ukrajině, zahájená 24. února 2022. K tomuto konfliktu se papež od jeho vzniku neustále vrací a používá při tom silné výrazy („svatokrádežná válka“, „zvrhlé zneužití moci“, „hanebné podlehnutí silám zla“, „kainovský duch“ aj.). Jeho emočně silná rétorika vychází ze skutečnosti náhlé přítomnosti velkého válečného konfliktu na evropském konfliktu, v němž je přítomné i harašení jadernými zbraněmi. Papež tyto pocity vystihl během cesty na Maltu v dubnu 2022, když řekl: „Mysleli jsme si, že invaze do jiných zemí, divoké pouliční boje a atomové hrozby jsou ponuré vzpomínky na vzdálenou minulost.“²⁰⁷

Současně však vycházel z dlouhodobě praktikovaných zásad vatikánské diplomacie, které se snaží neuzavírat si cesty k žádné z konfliktních stran. Proto držel svá vyjádření, směřované především vůči Rusku, pouze na obecné rovině, a to plně v souladu s kardinálem Parolinem. Z tohoto důvodu explicitně nikdy neodsoudil Rusko jako agresora. Navíc byl ve svých stanoviscích ovlivněn jihoamerickou zkušeností averze vůči Spojeným státům, což

---

207 <https://www.euronews.com/2022/04/02/pope-francis-criticises-russia-s-infantile-and-destructive-war-in-ukraine>, přístup 28. 5. 2025.

se pak vtělilo do jeho výroku pro italský deník *Corriere della Sera* o „štěkání NATO na ruské dveře“ z jara 2022.²⁰⁸

Je však třeba ocenit, že se stavěl odmítavě k náboženské instrumentalizaci války, jak to vidíme u vysokých představitelů ruské pravoslavné církve, kteří se plně postavili do služeb agresivní politiky Kremlu. Moskevský patriarcha Kirill navíc označil vojenské tažení proti Ukrajině v únoru 2024 za svatou válku. Papež se přitom snažil ještě před vypuknutím konfliktu o navázání styků právě s patriarchou Kirillem. Schůzka mezi nimi proběhla v únoru 2016 na letišti v Havaně, ale k rozšíření styků mezi katolictvím a ruským pravoslavím nakonec nevedla, byť o to měl papež František velký zájem.

Velký rozruch v souvislosti s rusko-ukrajinskou válkou vyvolal na jaře 2024 jeho výrok pro švýcarskou televizi o tom, že by Ukrajina měla mít odvahu k tomu, aby vyvěsila bílou vlajku a začala jednat s Ruskem o ukončení války. Na druhou stranu často vyjadřoval solidaritu s Ukrajinci a například vyslal do Kyjeva, Moskvy a Washingtonu své prostředníky, kteří se měli pokusit usnadnit návrat ukrajinských dětí zavlčených do Ruska.

Velkou kritiku sklidil papež také v souvislosti s navázáním styků s oficiální katolickou církví v Číně, která je pod vlivem komunistické moci. V závěrečné fázi života se ještě polemicky postavil vůči krokům nově zvoleného prezidenta Trumpa, když v únoru 2025 v dopise americkým biskupům protestoval proti plánům masových deportací migrantů. Nesouhlasné stanovisko vyjadřoval také k postojům nového amerického viceprezidenta J. D. Vance, který přestoupil před několika lety ke katolicismu. Konkrétní výměna

---

208 Rozhovor papeže Františka pro *Corriere* viz https://www.corriere.it/cronache/22_maggio_03/intervista-papa-francesco-putin-694c35f0-ca57-11ec-829f-386f144a5eff.shtml, přístup 28. 6. 2025.

názorů se týkala důvodů, proč pomoc migrantům omezit. Americký viceprezident se totiž odvolával na učení středověkého teologa Tomáše Akvinského, který podle něj zastával postoj, že je nejprve třeba pomáhat těm nejbližším a pak až zbytku světa.²⁰⁹ Je zajímavé, že J. D. Vance byl také poslední významnou veřejnou osobou, která se s papežem, den před jeho smrtí, setkala.

František, ač Jihoameričan, se vyjadřoval také k otázkám vývoje v Evropě. Vnímal přitom krizi evropské integrace, které podle něj dochází dech a zdá se, že unavená.²¹⁰ Při různých příležitostech připomínal potřebu znovuoživení identity starého kontinentu a společných hodnot, na nichž by mohla být společnost založena. Zdůrazňoval, že to je nutnost zejména v současné době, poznamenané turbulentními změnami, v nichž existuje velké riziko prosazení odstředivých tendencí ve společnosti i v celém projektu společné Evropy.²¹¹

Pontifikát papeže Františka trval dvanáct let a za tu dobu zanechal v duchovním působení i v církevních strukturách, stejně jako v obraze církve, navenek velmi výraznou stopu. Základní charakteristiku františkovské linie pontifikátu shrnul velmi výstižně v pohřebním kázání děkan kardinálského kolegia Giovanni Battista Re, když mimo jiné řekl, že si zesnulý papež přál, aby církev byla domovem pro všechny a jehož dveře jsou vždy otevřené.²¹² František

---

209 <https://apnews.com/article/jd-vance-catholic-theology-migration-e868af574fb2e742c6ed3d756c569769>, přístup 24. 6. 2025.

210 BERÁNEK, Josef: *Papež František a Evropa*, in: *Universum. Revue České křesťanské akademie*, 35 (2025), č. 2, s. 16.

211 Dopis papeže Františka u příležitosti 50 let navázání diplomatických styků mezi Vatikánem a Evropskými společenstvími, in: <https://www.vaticannews.va/de/papst/news/2020-10/wortlaut-papst-franziskus-brief-europa-geschwisterlichkeit.html>, přístup 30. 6. 2025.

212 https://www.cirkev.cz/pohreb-papeze-frantiska-cirkev-jako-domov-pro-vsechny-pripomnel-kardinal-re_53689, přístup 26. 6. 2025.

byl skutečně proslulý svou otevřeností vůči různým skupinám lidí a výraznou podporou chudých a marginalizovaných komunit. Vitalita církve budoucnosti podle něj závisí na její odvaze vyjít vstříc hledajícím a srozumitelně, bez manipulace, jim nabídnout své duchovní bohatství a tisícileté zkušenosti. Současně se snažil reagovat jako nejvyšší katolický představitel i na prudké společenské změny, které představovala ekonomická a politická globalizace.

Jeho názory, čeřící dosud stojaté církevní vody, logicky nekonvenovaly všem. Proto nepřekvapuje, že musel po celou dobu svého pontifikátu čelit oponentským hlasům, které se soustřeďovaly hlavně do konzervativních církevních i politických skupin. Františkovo rozhodnutí zapojit se do toho, co se běžně považuje za politické debaty, a to od ekonomiky až po migrační politiku, bylo zdrojem velkých kontroverzí prakticky od začátku jeho pontifikátu. Z konzervativního tábora zněla kvůli jeho sociální angažovanosti občas obvinění, že je marxistickým papežem. František to důsledně popíral a tvrdil, že pouze prosazuje hodnoty evangelia a sociální doktrínu katolické církve.

Pastorační Františkovo působení směřovalo k duchovnějším, otevřenějším, sociálnějším a komunikačně obratnějším církvi, jejíž reprezentanti budou současně schopni sebereflexe. A ta by vedla i k hledání příčin, proč dochází k odlivu z církevních řad a ztrátě důvěryhodnosti. Jeho pozornost vůči těm nejslabším a těm, kdo se z různých důvodů ocitli na společenském okraji, představovala pro řadu lidí srozumitelné naplňování křesťanského poselství. František tak oslovoval i mnoho lidí za hranicemi církve. Bylo jim bezpochyby sympatické jeho civilní vystupování.

Katolická církev se díky němu opětovně zapojila jako respektovaná instituce do veřejných debat přesahujících ryze náboženskou tematiku. Mezi nejdůležitější problémy katolické církve po jeho smrti patří nová definice křesťanské role, duchovní oživení a inte-

lektuální povzbuzení skomírající víry v sekularizované Evropě. Velkou výzvou však bezpochyby bude i skutečnost náboženské lhostejnosti, kterou obrazy Boha produkované velkými, zavedenými církvemi nezajímají.²¹³ A jak se ukazuje, i Františkův nástupce papež Lev XIV. vnímá ve shodě s ním jako velmi důležitý moment v současném světě zachování míru a věnuje této otázce hned po nástupu velkou energii.

V době pontifikátu čelil papež řadě zdravotních obtíží, které se postupem času dále stupňovaly. V létě 2021 absolvoval chirurgický zákrok na tlustém střevě, který však provázely větší komplikace a v nemocnici musel strávit deset dní. Přetrvávající bolesti kolena ho pak od roku 2022 připoutaly po většinu času na vozík. V červnu 2023 se podrobil další operaci, tentokrát v oblasti břicha. A v pátek 14. února 2025 byl přijat do nemocnice k nejdelší hospitalizaci, poněvadž z ní byl propuštěn až 23. března. Ulehl se zánětem průdušek, který se rozvinul v oboustranný zápal plic. Během nemocničního pobytu se na konci února ocitl v kritickém stavu a hrozila mu smrt. Tuto krizi jeho organismus ještě zvládl. Během hospitalizace byla signifikantní velká otevřenost při informování o jeho zdravotním stavu. František stále prohlašoval, stejně jako jeho okolí, že neuvažuje o rezignaci.

Během rekonvalescence se na veřejnosti objevoval zřídka a proměnil jen několik krátkých poselství. Na Velikonoce navštívil na Zelený čtvrtek římskou věznicí. Tradiční poselství *Urbi et orbi* o Velikonoční neděli 20. dubna, kde zejména apeloval na ukončení aktuálních válečných konfliktů a varoval před rostoucím antisemitismem, za něj přečetl ceremoniář. Vydal se pak ještě pozdravit s davy poutníků.

---

213 K tomuto tématu vyšla i v češtině kniha kněze Jana Loffelda (srv. LOFFELD, Jan: *Když Bůh nikomu nechýbí. Úvahy o náboženské lhostejnosti*, Praha 2025).

Ukázalo se, že to bylo poslední veřejné vystoupení, protože druhý den ráno, na Velikonoční pondělí, po půl osmé ráno, papež zemřel na následky mrtvice. Poslední rozloučení proběhlo 26. dubna 2025 podle nových, zjednodušených pravidel, které stanovil pro papežské pohřby. Jeho tělo bylo uloženo pouze do jednoduché rakve, nikoli do tří, jak bylo zvykem předtím. Pohřbu se účastnilo odhadem čtvrt milionu lidí na svatopetrském náměstí a kolem 140 000 v římských ulicích, kteří sledovali cestu konvoje s papežovými pozůstatky do baziliky Santa Maria Maggiore, kde byly pohřbeny. Posledním papežem, jehož tělo nespočinulo ve Svatopetrské bazilice, byl do té chvíle papež Pius IX., jenž byl po dramatických okolnostech pohřben až tři roky po smrti, v létě 1881, v bazilice sv. Vavřince za hradbami.

Smutečního aktu se účastnily desítky světových státníků. Zajímavý moment nastal během pohřebního obřadu v situaci, kdy se americký prezident Trump setkal na improvizovaném setkání v bazilice sv. Petra s ukrajinskou hlavou státu Vladimírem Zelenským, aby společně jednali o ukončení rusko-ukrajinského válečného konfliktu.

Papežství v době papeže Františka a české země

Papež František na rozdíl od svých dvou předchůdců, papeže Jana Pavla II. a Benedikta XVI., nikdy nenavštívil Českou republiku, přestože obdržel několik oficiálních pozvání, například k návštěvě Velehradu nebo k cestě do Lidic u příležitosti 75. výročí jejich vyhlazení nacisty v roce 2017. V září 2021 přicestoval pouze na návštěvu sousedního Slovenska.

Do Vatikánu ale přijel na oficiální návštěvu prezident Miloš Zeman v dubnu 2015 a s Františkem se setkal. Oficiální rozhovory,

kteřé se konaly u příležitosti 25. výročí obnovy diplomatických vztahů mezi Svätým stolcem a polistopadovým Československem, potvrdily společnou vůli posílit vzájemné dobré vztahy a dojít k závěru v jednání o bilaterální smlouvě, která však byla podepsána až na podzim 2024. Prezident Zeman i papež František vyjádřili také touhu ještě více rozvinout spolupráci mezi církví a Českou republikou v sektorech společného zájmu, především v kulturní, vzdělávací a sociální oblasti, které by sloužily celému národu.²¹⁴

S papežem proběhla i setkání, týkající se připomínek důležitých postav české národní i duchovní historie. Navázal na Jana Pavla II., který během 90. let věnoval, v kontaktu s českou církevní i akademickou reprezentací, výraznou pozornost objektivizaci pohledu katolické církve na roli Mistra Jana Husa. Setkal se 15. června 2015 s českou delegací, která byla tvořena zástupci tří církví (římskokatolické, českobratrské evangelické a československé církve husitské), stejně jako představiteli akademické a politické sféry, k reflexi významu českého církevního reformátora. Papež připomněl slova Jana Pavla II. z roku 1999, jimiž tehdejší papež vyjádřil lítost nad krutou Husovou smrtí a přiřadil ho k církevním reformátorům: „Ve světle tohoto přístupu je nezbytné pokračovat ve studiu osobnosti a díla Jana Husa, který byl dlouho předmětem neshod mezi křesťany, zatímco dnes otevřel cestu k dialogu.“²¹⁵ V rámci reflexe památky Mistra Jana Husa dal najevo potřebu dialogického řešení závažných problémů a otupování jejich konfliktního potencionálu, což bylo ostatně charakteristické pro celou jeho papežskou éru.

---

214 K průběhu jednání mezi prezidentem Zemanem a papežem Františkem viz <https://www.cirkev.cz/archiv/150424-prezident-milos-zeman-se-setkal-s-papezem-frantiskem>, přístup 1. 7. 2025.

215 https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/papez-se-ve-vatikanu-setkal-se-zastupci-ceskych-cirkvi-pripomneli-si-husa_201506152139_mhromadka, přístup 2. 7. 2025.

Následně se 20. června 2015 uskutečnila slavnostní bohoslužba smíření v kostele Panny Marie před Týnem. Smířčí bohoslužby proběhly i na jiných místech. Podle kardinála Miloslava Vlka neměl podobný krok v českých dějinách paralelu. Na svém webu uvedl: „Církev tady dělají bezesporu historický krok, který zřejmě nemá v našich dějinách obdoby a jehož dosah si myslím národ ani neuvědomuje.“²¹⁶

V září 2016 přijela do Vatikánu česká delegace pod vedením ministra kultury Daniela Hermana, aby Františkovi v právě probíhající *Roce milosrdenství* předala sochu Anežky České, která byla umístěna do kaple svatých patronů Evropy ve Svatopetrské bazilice. Odkaz české světice konvenoval papežovým akcentům péče o sociálně slabé a nemocné. Další významný počín, vztahující se tentokrát k českým moderním dějinám, se odehrál v dubnu roku 2018. Tehdy byly vyzvednuty ostatky kardinála Berana a po obřadech v české papežské koleji *Nepomucenum* převezeny do rodné země, aby podle jeho posledního přání spočinuly v pražské katedrále.

Za pontifikátu papeže Františka proběhla také změna na pražském arcibiskupském stolci, kdy byl místo kardinála Duky, který už o několik let dříve dosáhl kanonického věku, do čela arcidiecéze jmenován na jaře 2022 dlouholetý olomoucký arcibiskup Jan Graubner.

V mezistátních jednáních bylo jedním z hlavních témat dojednání zmíněné smlouvy mezi Českou republikou a Vatikánem. Ta tvořila významnou část agendy v rámci jednání mezi premiérem a papežem v červnu 2022 ve Vatikánu. K podpisu smlouvy došlo za účasti státního sekretáře Pietra Parolina v říjnu 2024 v Praze,

---

216 <https://www.cirkev.cz/archiv/150615-papez-frantisek-hus-se-stal-pohnutkou-k-dialogu>, přístup 2. 7. 2025.

Mše v Nepomucenu v rámci přesunu ostatků kardinála Berana do vlasti v dubnu 2018 (foto Jaroslav Šebek)

kdy za českou stranu signoval dokument premiér Petr Fiala. Na rozdíl od dojednané smlouvy z roku 2002, kterou schválil pouze Senát a naopak odmítla Poslanecká sněmovna, tento dokument na svých schůzích podpořily obě parlamentní komory během prvních měsíců roku 2025. Velké debaty se však rozvinuly o některých pasážích obsažených ve smlouvě, zejména kvůli tomu, že „Česká republika uznává zpovědní tajemství,“ což pokračuje druhým bo-

dem, podle kterého „...pastorační pracovníci mají právo obdobné zpovědnímu tajemství za podmínek stanovených zákonem.“ Kritici tohoto ustanovení se totiž obávají, že bude možné s odvoláním na tyto části smlouvy skrývat informace například o sexuálním zneužívání v církevním prostředí.²¹⁷ Proti smlouvě se postavil také prezident Petr Pavel, podle něhož není v souladu s českou Ústavou a privileguje katolickou církev. A skupina senátorů se obrátila na Ústavní soud, aby ke smlouvě dal své stanovisko.

---

217 <https://www.reflex.cz/clanek/analyza/128985/snemovna-schvalila-vatikanskou-smlouvu-proc-ma-ale-dokument-tolik-odpurcu.html>, přístup 2. 7. 2025.